

CİLT 11 SAYI 4 NİSAN 1983

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) NİSAN 1983

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü :

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Yönetim Kurulu Başkanı Ali Koçman

Yazı İşleri Müdürü :

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Genel Sekreteri Ertuğrul İhsan Özol

Adres : Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9

Harbiye - İSTANBUL

Telefon : 46 24 12

Görüş'teki yazılar, kaynak olarak, TÜSİAD

GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabılır.

Basıldığı Yer : İleri Matbaacılık Basım Yayın

Koll. Şti. Tel : 22 25 77

Bu Sayıda :

- Şirketlerde Oto Finansman ve İşçi Tasarruflarının Yönlendirilmesi 4
- Devalüasyon Zamanlaması 8
- Uluslararası Hizmet Piyasası 13
- IMF Kaynakları Arttırıldı 17
- Robotlar Tehlikeli Olmaya Başladı.... 20
- Yurt Dışı İhaleler 23
- Yeni Gelişen Bir Şirkette Pazarlama Safhaları 28
- Petrol Fiyatlarındaki Düşüşün Etkileri 31

Şirketlerde Oto Finansman ve işçi Tasarruflarının Yönlendirilmesi

Bütün dünyada işçilerin tasarruflarını çalıştıkları şirket içinde veya onun aracılığı ile değerlendirme plan ve gayretleri vardır. Bunda gaye bir yönden sınai mülkiyetin tabana yayılmasını sağlamak diğer yönden ise işçilerin piyasada tasarruflarını düzensiz banker veya aracılar kaptırmasını önlemektir. Bu planlarda ayrıca ülkede genel tasarruf ve yatırım hacmini artırma hedefi de güdülür.

Ülkemizde de bu kabil uygulamaları hazırlama ve vergi muafiyeti yolu ile teşvik etme zamanı gelmiştir. Birkaç ülkenin bu konudaki uygulamaların aşağıda özetliyoruz :

ABD'de şirketlerinin finansmanında işçilere ait fonlar yüzde 10 oranında bir ağırlığa sahiptir. 1974'te employee retirement income security act (ERISA) ile bordrola-

rın yüzde 15'in geçmemek kaydı ile teşkil edilen fonlar her türlü vergiden muaf tutulmuştur. Bu fonlar teşebbüs dışında bir banka veya trust'a da yatırılabilir ve bu işlemler vergisiz yapılır. İşçilere bu hesaplardan temettü ödendiği zaman gelir vergisine tabi olur. İşçilere ait bu paraların yönetiminde usulsüzlükler olduğu takdirde bankalar ve trust'ler özel cezai sorumluluğa tabi olurlar.

Sendikalar bu uygulamaları teşvik etmişler ve muhalefet etmemişlerdir. 1980'de 14 milyon işçi (tarım dışı) muhtelif yollarla ABD'nde şirketlerin kârlarına bu yolla katılıyordu.

ABD'de yüksek yöneticilerin hisse senedi almaları vergi muafiyetinden yararlanmaz, zaten sendikalar bu uygulamaya da karşıdırlar.

Federal Almanya'da ise 624 DM kanunu adı ile tanınan bir uygulama vardır.

Buna göre,

- İşverenlerin partimuandan ödemeleri toplu sözleşmelerle ayrı fonlar şeklinde belirtilir.
- Bu fonlar normal vergilere tabidir. 50'den az işçi kullanan yerler 6000 DM

- geçmemek üzere yüzde 30 vergi tenzilatından yararlanırlar.
- Bu fonların devlet yönünden bir katkı yapılması için 5 yıl blokaj şarttır ve uygulamada şu altı formül uygulanır.
 - Normal tasarruflar (1977'de fonların yüzde 56'sı bu durumda idi.)
 - Yapı tasarrufları (1977'de yüzde 30)
 - İşçi evleri için yapılan yatırımlar
 - İşverene ikrazat yapılması (bir kredi müessesesinin onayı şarttır)
 - Tercihli koşulla işveren hisselerinin alınması
 - Hayat sigortası

Son dört gruba ait istatistikler mevcut değildir. 1978'de bu tasarrufların yüzde 10'nu sabit gelimli değerlere, yüzde 2'si hisselerle plase edilmişti. Bugün Alman halkının yüzde 7.2'si şirketlere sahiptir. Bu oran 1960'da yüzde 3.6 idi). Fransa'da bu oran 1979 sonunda yüzde 4.3 civarında idi. Devletin aynı ölçüde katkısı için işçi başına ödenen miktarın 620 DM bulması lazımdır. İşçiler aradaki farkı gönüllü olarak kapatabilirler. 1980'de Almanya ortalaması 450 DM idi. Devlet katkısı için işçi geliri için yılda 24.000 markı geçmemesi lazımdır. İki çocuklu işçilere yüzde 30, üç veya

daha fazla çocuklulara yüzde 40 ek yardım yapılır. Bu yardımlar ne şekilde olursa olsun vergiye tabi değildir.

Hollanda'da bütün uygulamalar toplu sözleşmeler içindedir.

- İşçi tasarruf planları minimum ücretin yüzde 2'sini geçemez.
- Bu tasarruflardan sosyal sigorta primi kesilmez, yüzde 15 vergi alınır.
- Kurulan fon 7 sene blokedir.
- Bu fonların yüzde 20'si aynı şirkette hisse ve tahviller alımında kullanılabilir.

Devalüasyon Zamanlaması

Para değerindeki veya diğer bir deyimiyile para kurlarındaki değişikliklerin büyüklüğü önemli olmakla birlikte, zamanlamanın en kritik nokta olduğu ifade olunmaktadır.

Uluslararası piyasada bir ülkenin parasında bir değer değişikliğinin gerçekleşmesi gereği iktisatçılarca esasta basit bir olaydır. Şöyle ki, zaman içinde her ülke kendi parasının iç enflasyon oranıyla ticaret yapmakta olduğu diğer ülkelerin enflasyon ortalamaları arasındaki farkları ağırlıklı olarak gözönüne alarak kendi parasındaki gerekli düzeltmeyi yapar. Burada önemli olan zaman içinde deyimidir. Her ülke bu zaman mefhumunu değişik değerlendirir.. Bu da bir, iki, beş veya on yıl gibi bir zaman sürecini ifade edebileceği gibi değer değişikliğinin neredeyse hiç yapılmaması gibi bir keyfiyeti de ifade edebilir. Örneğin Brezilya muntazaman değer değişikliklerine giderken, Arjantin genelde 5 yılda bir değişiklik yapar, Venezuela ise hemen he-

men hiç para değişikliğine yönelmez. De Gaulle zamanının Fransa'sında enflasyona rağmen uzun süre frank'ın değerini sabit tutulmuştu...

Değişiklik oranları hakkında kesin bir şey söylemek de mümkün değildir. Örneğin, son iki yılda Arjantin peso'su yüzde 2500, Meksika peso'su yüzde 600 ve Fransız ve İspanyol paraları da yüzde 50'nin üzerinde değer kaybına uğramışlardır.

Şayet yatırım heveslisi bir şirket bir ülkedeki kur değişiklikleriyle ilgili hükümet politikasını anlamak istiyorsa özellikle şu beş noktaya dikkat etmelidir.

1. Ödemeler Dengesi : İktisatçılar bu konuda özellikle enflasyon oranının ücretler arasında yaratacağı farklılığa ve bu farklılığa ve bu farklılığın doğuracağı denge­sizliğe dikkati çekmektedirler. Dikkatli bir ülkenin dengeyi bozmamak gayesiyle tedbir alması beklenmektedir. Ancak bu varsayımda iki zayıf nokta bulunmaktadır; bir kere çok az ülke «dikkatli» dir. İkincisi ülkenin ödemeler bilançosunun yüksekliği petrol veya altın gibi, bir veya iki malın mevcudiyetine dayanmaktadır. Bu durumda da işçi ücretlerinin bir rolü olmamak-

tadır. Örneğin Venezuela bu tür bir ekonomik yapıya sahiptir.

2. Bir ülkenin rezerv durumu : Uluslararası Para Fonu (IMF), üye ülkelerin her ay altın rezervleri, özel çekme hakları, fon rezerv durumu ve döviz rezervleri konusunda beyanda bulunmasını istemektedir. Aylık IMF istatistikleri de sözü geçen rezervler konusunda üye ülkelerin trendlerini açıklayan bilgiler vermektedirler. Bazı ülkelerin IMF istatistiklerine geç bilgi vermesi ise aslında aydınlatıcı bir bilgi anlamına gelmektedir. Örneğin 1981 yılında Arjantin rezerv durumunu gizlemek için sürekli olarak 4 ay, Meksika ise 8 aylık rötartlarla durumlarını bildiriyorlardı. Kaldı ki IMF raporlarında bildirilen rezerv pozisyonları zaten nakit döviz rezervleri anlamına da gelmemektedir, diğer ülkelerden alacaklar da bu hesaplar içinde gösterilebilir. Böylece örneğin 2 milyar dolarlık bir rezerv gözükmese halinde bile gerçek nakit rezervi sıfır olabilir.

3. Dış Borçlar : Dış borçlar arttıkça ülkenin cari işlemler dengesi bozulur ve faiz oranlarındaki değişimlerden o ülke daha fazla etkilenir. Peru'nun 1978 yılında çok büyük oranda devalüasyonlar yapmasının

esas nedeni vadesi gelen borçlarını ödeyememesi idi. Bankalar ise IMF'nin yeşil ışığı olmaksızın erteleme yapmaktan kaçınılmaktadırlar.

Dış borç yapısı da önem taşımaktadır. Eğer borçların büyük bir kısmı kısa vadeli ise risk daha fazladır. 1981 yılına girerken Arjantin'in 27 milyar dolardan fazla olan dış borçlarının yüzde 50'den fazlasının aynı yıl geri ödenmesi gerekiyordu.

4. Faiz Oranları : Faiz oranları arasındaki farklar kısa vadeli paranın hareketini etkilemektedir. Sıkı döviz kontrolleri olan ülkelerde dahi yüksek getirinin çekiciliği, özellikle dolar gibi kuvvetli paraların, kanuni olmasa bile ülke sınırlarını geçerek el altından, satılmasına neden olmaktadır.

5. Ekonomi Politikalar : Birçok ülkede politika bu beş faktörden en önemlisidir. Japonya'da yurtiçi politikaların Yen'in zayıflamasına neden olduğu iddia edilmektedir. Fransa'da ise bunun tam tersi söz konusudur. Venezuela'da politik açıdan yeterince kuvvetli olmayan bir başkan Merkez Bankasının tavsiyesini dinleyip devalüasyon yapmak yerine ülkenin petrol fonlarını harçayabilir. Genellikle Ekvator, Arjantin ve Meksika'da olduğu gibi politikacılar para-

larının değer kaybetmesine ancak rezervler tamamen bittiğinde izin vermektedirler. Politika yatırımcıların güveninde ana rol oynar. Fransa'da Mitterand'ın seğilmesi tahmin edilebilecek bir olaydı. Gerçekte birçok Fransız şirketi bu olasılığa karşı tedbir almıştı. 1950'lerin imajı da gözönünde tutulursa Fransızlar rezervlerin eriyeyeceğinden ve Frank'ın değer kaybedeceğinden emin gibiydiler.

Paranın değerindeki değişikliklerin ne zaman olduğuna dikkatlice bir bakılırsa Fransa'da bunu hızlandıran olayın Mitterand'ın seğilmesi, Meksika'da petrolün çok bol olması, Arjantin'de ise önceki bakandan devalüasyon konusunda çok farklı bir görüşe sahip olan ekonomi bakanının adaylığının askıda kalması idi. İsveç ve İspanya'da da sosyalistlerin seğilmesi devalüasyonları garantilemiştir.

Kaynak: HBR'den Özetlenmiştir.

Uluslararası Hizmet Piyasası

Serbest ticaret ve malların uluslararası piyasalarda serbest ticaretini kısıtlama taraftarları arasındaki mücadele uzun süredir devam etmektedir. Bu tartışmalar hizmetlerin uluslararası transferinin kısıtlanması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Uluslararası alanda hizmetlerin alım satımı ile ilgili yeni fırsatlar çıktıkça korunmacılık taraftarları bunu önlemek için girişimde bulunmaktadırlar.

Bankacılık, sigortacılık, gemicilik gibi hizmetlerde uluslararası ticaret toplam dünya ticaretinin yüzde 20'sine eşittir ve hızla büyümektedir. GATT kurallarına göre yönetilen mal ticaretinden farklı olarak hizmet ticaretinde uygulanan ortak bir uluslararası anlaşma bulunmamaktadır. (OECD ülkeleri kendi aralarında görünmeyen işlemlerin serbestisi konusunda bazı kurallar kabul etmişler. Türkiye bu kuralların büyük bir kısmına rezerv koymuştur.)

Gümrük memurlarınca incelenecek elle tutulur bir mal olmaması, bu tip ticâretten elde edilen gelirlerin «görünmeyenler» diye adlandırılmasına neden olmaktadır.

Dünyada 1969'da görünmeyen gelirlerin belirlenebilen miktarı 69 milyar dolar idi. Bu rakam 1980 yılında 375 milyar dolara yükselmiştir. 1981 yılında yalnızca ABD 42 milyar dolar değerinde hizmet ihraç etmiştir. Bu ticaretin modern telekomünikasyon sistemlerinin ve bilgilerin uluslararası düzeyde transferinin gelişmesi ile artacağı sanılmaktadır.

Türkiye'nin görünmeyen işlemleri ise şu görünümü arz etmektedir. 1981 yılında 1.1193 milyon dolar faiz ödemesi ve 56 milyon dolar kâr transferine karşılık, turizm gelirleri, işçi gelirleri ve diğer görünmeyenler toplamı 3.387 milyon dolar olmuştur. Böylece görünmeyen işlemler dengesi 2.138 milyon dolar fazla ile gerçekleşmiştir. 1982 yılında ise dış borç ödemeleri ve kâr transferlerinin 1.360 milyon dolar, görünmeyen gelirlerin toplamının 3.575 dolar ve görünmeyen işlemler dengesinin 2.215 milyon dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Son günlerde hizmetlerin serbestçe trans-

ferine karşı uygulanan kısıtlamalardan bazıları şöyle özetlenebilir:

- Yurt dışındaki yabancı şirkete sigorta yaptırma serbestisinin kısıtlanması,
- Yabancı bir memlekette hazırlanan radyo ve televizyon reklamlarının yasaklanması,
- Basım endüstrisinin korunması için yazarların başka bir ülkede yayınlanan çalışmalarının ithalinin yasaklanması,
- Bilgi işlem endüstrisinin korunması için dışardan işlenmemiş bilgi gelişinin engellenmesi.

Ayrıca birçok ülke döviz kontrol mekanizmaları ile faizlerin, kârların ve çeşitli ücretlerin transferini kontrol etmektedir. Taraflı vergi kanunları ve diğer engeller yüzünden hizmet endüstrisindeki kuruluşlar diğer ülkelerde şube açamamaktadır.

Hizmet sektörüne bir ayrıcalık tanınması değil sadece diğer sektörlerle eşit işlemlerin uygulanması istenmektedir.

Böyle bir eşitliğin sağlanması için ufak bir adım geçen sene GATT'ın bakanlar seviyesindeki toplantısında atıldı. Toplantı sonunda yayınlanan tebliğde bu konuya ancak bir paragraf yer verildi. Bu anlaşmanın sadece bir başlangıç olduğu ve hizmet tica-

retini yönetecek uygun kuralların konması için daha katedilecek çok uzun bir mesafe olduğu belirtiliyor. GATT üyeleri sadece bu konu ile ilgili ulusal düzeyde çalışmalar yapma ve bu konuda bilgi alışverişi konularında anlaştılar. 1984 yılında ise bu konular üzerinde herhangi bir çok uluslu hareketin uygun olup olmadığı veya istenip istenmediği konusu gözönüne alınacak .

IMF Kaynakları Arttırıldı

IMF'nin Washington toplantısında fonun kaynaklarının artırılması yolunda karar alınmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan 22 ülkenin temsil edildiği «interim committee» nin görevi uluslararası para sistemini devamlı kontrol altında tutmak ve bir bozulma durumunda bunu önleyici tedbirler almaktır. IMF kurulduğundan beri ülkelerin borçları dünya banka sistemini tehlikeye düşürecek bu derece aşırı bir düzeye ulaşmamıştır. Bugün uluslararası bankalar, hükümetler, Merkez Bankaları ve IMF bu tehlikeyi önlemek için çalışıyorlar. Ödeme güçlüğü içindeki ülkelerin sayısı durumun ciddiyetini göstermektedir.

Uluslararası parasal sistemin bugünkü durumuna gelmesi 1981 yılında Polonya'nın 27 milyar doları bulan borçlarını ödeyemeyeceğini açıklaması ile başladı. Daha sonra 1982'nin Ağustos ayında Meksika krizi ortaya çıktı. Bugün Meksika'nın 85 milyar do-

lar olan borçlarını petrol fiyatlarındaki düşüş nedeni ile ödemesi çok daha güç olacaktır. Meksika'yı ise Arjantin ve Brezilya izlediler. Şili, Bolivya ve Peru'nun da durumlarının pek iyi olduğu söylenemez. Tüm Latin Amerika ülkelerinin Batı bankalarına borçları 300 milyar dolar civarında. Üçüncü dünya ülkelerinin borçları ise 600 milyar dolar. Dünya ekonomisindeki durgunluk ve dünya ticaret hacmindeki daralma bu ülkelerin ihracat imkanlarını da sınırlamaktadır. Uluslararası kredi sistemi 1930'lardan beri en güç dönemini yaşamaktadır. Ticari bankalar iflas durumunda olan ülkeleri kurtarmak için yeni krediler vermek zorundalar. Ancak bunu batı ülkelerinin hükümetlerinin, Merkez Bankalarının, Bank for International Settlement (BIS) ve IMF'in yardımı ile yapabilirler.

İlk adım belli başlı endüstrileşmiş ülkeleri temsil eden «10»lar grubu'nca atıldı. Amerika bazı ülkelerin karşılaştığı mali krize karşı acil bir fon kurulmasını önerdi. Bu politika özellikle büyük borç içinde olan üye ülkelerin yeni kredi taleplerinin artması ile fon mali durumunun kötüleşeceği olayından doğuyordu. 10'lar grubundaki ülkeler aralarındaki genel kredi kolaylıkları-

nın yeniden arttırılmasına ve genelleştirilmesine karar vermişlerdir. (6.4 milyardan 17 milyar SDR'a çıkarılmıştır.) Bu karar IMF'in normal kaynaklarının yetersiz kaldığı ve uluslararası para sisteminin istikrarının tehlikede olduğu bir dönemde olumlu karşılanmıştır. Diğer yandan Washington konferansında IMF üye kotalarının yüzde 50 oranında arttırılmasına da karar verilmiştir.

IMF kaynaklarının 100 milyar dolar civarına çıkarılması fonun güç durumda olan ülkelerin tekrar finansmanında kesin bir rol oynamasını sağlayacaktır. Ancak ilave fonlarla, ilgili anlaşmalar parlamentoların tasdikine ihtiyaç olduğu için, hemen kullanılmayacaktır.

Robotlar Tehlikeli Olmaya Başladı

Japonlar fabrikalarda otomasyonun gelişmesini hayranlıkla izliyorlarsa da, robot kullanımının sonuçlarına dikkatlice bakmak böyle bir iyimserliğin doğru olmayacağını gösteriyor.

Robotlar istihdam için bir tehlike değil yeni iş imkanları yaratacak bir mekanik harikalar olarak tanıtılmışlardı. Japonya'da bir şirketin personel politikası bunun tersini göstermektedir. Ayrıca geniş çapta uygulanan otomasyonun getirdiği gerginlik, şirketin işçi-işveren ilişkilerini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır.

Yakın bir geçmişe kadar sendika yöneticileri işverenlerin otomasyonun bir ihtiyaç olduğu yolundaki görüşlerini kabul ediyorlardı. Sendikacılar işçi-işveren işbirliğine o denli inanıyorlardı ki, robot kullanımının getireceği güçlüklerin bertaraf edilebileceğini belirtiyorlardı. Bugün ise sendika yö-

neticileri işverenin robotları endüstriyel ahenği bozacak şekilde kullandıklarını öne sürüyorlar. Özellikle robot kullanımını arttıkaça personelin başka departmanlara transfer edilmesi önemli bir problem haline gelmiştir. Yaşlı işçiler yönetimin kendilerini işten çıkarmaya çalıştığını bildiklerini ve geleceklerinin güvence altında olmadığını belirtiyorlar.

Makine bakımı bölümlerinde ise artık yeni becerilere sahip genç işçiler görev alıyorlar. Bu işçiler hem lise tahsilleri sırasında, hem de şirkette çalışırken bu teknik bilgileri edinmektedirler. Ayrıca bilgisayarlar ve robot teknolojisi hakkında da temel bazı bilgilere sahiptirler. Böylece yeni bilgi ve becerilere sahip bu kişiler oto endüstrisinde yavaş yavaş seçkin bir grup haline geliyorlar.

Genç işçilerin de hepsi bu yeni gruba dahil değildirler. Birçoğu devamlı yeni işlere atanmaktadırlar. Bunun sonucu olarak psikolojik bunalıma düşenlere hatta istifa edenlere rastlanıyor. Sadece makinalarla işleri yürütmenin ve insan ilişkilerinin minimuma inmesi sonucu bazı gerginlikler de ortaya çıkmaktadır. Bir odada sadece bilgisayarın soğuk bakışlar ile birlikte olmak

zamanla kişilerde ruhi depresyona neden olmaktadır.

Otomasyon yaşlı işçiler için daha büyük sorunlar yaratıyor. Bu kişiler sahip oldukları becerilerin kısa zamanda demode olduğu görülmekte ve daha genç elemanların emrinde çalışmaya başlamaktadırlar.

Yaşlı işçiler bu düşüncelerini açığa vurmuyorlar. Ancak hernekadar verimi arttırmak için yapılan çalışmalara pasif olarak katılıyorlarsa da, çalışma arkadaşlarından uzaklaşmak veya çalışma isteklerini yitirmek suretiyle yeni çalışma ortamına tepkilerini belirtiyorlar. Otomasyonun olumsuz psikolojik etkilerinin gerçekte tahminler hilafına çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Yurt Dışı İhaleler

1973 yılında artan petrol fiyatlarıyla ödemeler dengesi büyük fazlalıklar veren petrol ihracatçı ülkeleri hızlı bir kalkınma ve yatırım hamlesiyle birlikte, inşaat ve taahhüt piyasalarını en büyük pazar haline getirmişlerdir. Aralarında Katar ve Bahreyn'in de bulunduğu 21 Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri 1980 yılında toplam 46.0 milyar dolar, 1981'de ise 81.0 milyar dolar tutarındaki işi ihaleye çıkarmışlardır. 1980'de açılan ihalelerin yüzde 68.0'i, 1981'de ise yüzde 74.0'ı dört ülkeye; Irak, İran, S. Arabistan ve Libya'ya aittir. 1982 yılında Libya finansman sıkıntısı, İran ve Irak ise süren savaş nedeniyle bazı projeleri askıya almışlardır. Böylece bu dört ülkenin ihale tutarlarında 1982 yılında bir daralma meydana gelmiştir. Bu daralmanın 1983 yılında da, petrol fiyatlarının düşüşüyle devam edeceği sanılmaktadır.

ORTADOĞU ÜLKELERİNDE AÇILAN İHALE TUTARININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

Ülkeler	(% olarak)	
	1980	1981
Irak	27.2	28.2
S. Arabistan	33.7	27.0
Libya	7.6	18.3
Mısır	3.8	5.2
Kuveyt	7.6	4.4
B.A.E.	3.7	3.1
Ürdün	1.2	1.7
Cezayir	2.3	1.7
İran	0.1	1.1
Fas	2.5	1.0
Diğerleri	10.3	8.3
Toplam	100	100.0

1982 yılının on aylık geçici verilerine göre, bu ülkelerde çalışan Türk müteahhit firmalarının sayısı 203'e yükselmiştir. Bu firmaların 99 adedi Libya'da, 59'u Suudi Arabistan'da, 28'i Kuveyt'te, kalanı da diğer Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde faaliyette bulunmaktadır. Halen 16 adet Türk inşaat firması birden fazla ülkede faaliyet- te bulunduğundan, net firma sayısı 187 a- det olmaktadır.

Resmi verilere göre (1982'nin 10 aylık) Türk firmalarının ulaştığı iş hacmi 12.4 milyar dolara yaklaşmıştır. Resmi olmayan değerlendirmelere göre ise, bu tutar 15.0 milyar dolar ve 1983 sonunda ulaşılabilecek iş hacmi 18-20 milyar dolara yaklaşacağı belirtilmektedir. Ancak bu tahmin, yoğun dış ticaret ve taahhüt hizmetlerinin içinde bulunduğumuz ülkelerdeki belirsizliklerin giderilmesi koşulu ile gerçekleşebilecektir. Türk müteahhitlerimizin açılan ihale tutarları içindeki payı 1980'de yüzde 7.6, 1981 yılında ise yüzde 11.1'e ulaşmıştır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde Türk müteahhit firmalarının iş hacmi genişledikçe yabancı ülkelere yönelik işçi akımı da büyük ölçüde bu ülkelere kaymıştır. Yurt dışına giden işçilerimizin, 1980 yılında yüzde 92.0'ı, 1981'de ise yüzde 98.0'ı ortadoğu ülkelerine gitmiştir. Bugün yaklaşık yurt dışında çalışan işçilerimizin yüzde 20'ye yakın kısmı (195.987'si) bu ülkelerde çalışmaktadır. Yurt dışında çalışan firmalar kanalıyla yurda gönderilen döviz miktarı (kâr + genel giderler + amortismanlar ve yüzde 30 kesintiler dahil) 1978 - 82 döneminde 473 milyon dolar olarak saptanmıştır. Yüzde otuz kesintiler dışarıda bırakılırsa 4 yıl-

YURT DIŞINDA KAZANILAN TOPLAM İHALE TUTARI

Ülkeler	(Milyon dolar)			
	1978	1979	1980	1981
Libya	1.182	1.432	2.346	7.100
S. Arabistan	0.192	0.307	0.684	1.130
Irak	0.203	3.308	0.430	0.728
Ürdün	—	—	0.011	0.043
B.A.E.	—	—	—	—
Kuveyt	0.005	0.005	0.011	0.012
Mısır (*)	—	—	—	—
Senegal	—	—	—	—
Uganda	—	—	—	—
Cezayir	—	—	—	—
Diğer	—	—	—	—
Toplam	1.629	2.099	3.517	9.052

Kaynak : Maliye Bakanlığı HAZMİT, 1982 Ekim itibariyle.

(*) Mısır'da ihale tutarı 1982'de 148.000 dolar olduğu için yazılmamıştır.

da giren döviz miktarı 423 milyon dolardır. 1982 yılında yurda gelen işçi dövizlerinde yüzde 12.0'lik bir azalma göstermesine karşın, Ortadoğudan gelen işçi dövizlerinde düşme yoktur. Çünkü bu ülkelereki işçilerimizin tasarruflarını kulanabilecekleri başka bir alan yoktur. Bu ülkelere gönderilen yeni işçileri de hesaba kattığımızda, 1982 yılında ortadoğudan gelen işçi dövizlerinin 1 milyar dolara yaklaştığı tahmin edilmektedir. Toplam işçi döviz girişlerinin düşmesi kısmen Avrupa'da yaşanan enflasyondan kaynaklanmakta ve DM - Dolar paritesinin, DM aleyhine değişmesinden etkilenmektedir. Gerçekte müteahhitlik hizmetlerinden gelen döviz miktarını, işçi geliri, yeni malzeme kullanımı, banka komisyonlarıyla birlikte hesap etmek lazımdır. Böyle bir hesapta yurt dışı müteahhitlik işlerinden Türkiyeye doğruca ve dolaylı olarak 1982'de gelen döviz miktarının 1 milyar doları geçtiği söylenmektedir.

Yeni Gelişen Bir Şirkette Pazarlama Safhaları

Evrim teorisi tüm organizmaların çevresel değişikliklere uyum gösterdiği takdirde gelişebileceğini belirtmektedir. Aynı şekilde şirketler de değişen dış şartlara uyum sağlayabildikleri oranda başarılı olabilirler.

Dış dünya ile uyum pazarlama fonksiyonları sayesinde sağlanabilir. Yerini kurulmuş ve gelişme süreci içindeki şirketler bir safhadan diğerine sarsıntısız geçebilmek için pazarlama araçlarını çok iyi geliştirmek zorundadırlar. Bu nedenle de sadece hızlı gelişmenin getirdiği ani problemlerle uğraşmak yerine içinde bulunan safhalarda gelecek safhalar için planlama yapmak gerekmektedir. Hızla büyüyen işletmeler dört ana pazarlama safhasından geçmektedir.

1) Girişimci Pazarlama : Bu ilk safhada şirketin kurucularının daha önceden kişisel ilişkileri olduğu kimselere yönelik satışlar yapılır. Ayrıca şirket tüketicilerin diğer bü-

yük rakip şirketlerce karşılanamayan isteklerini karşılamaya çalışır. Bu devrede üretimin düşük olması nedeni ile masraflar zor karşılanır ve şirket pazarlama fonksiyonlarını güçlkle yürütür.

2) Fırsatçı Pazarlama : Birinci safhada yeni müşteriler aramaya başlayan şirket ikinciye ulaştığında güvenilirliği kazanmış olur. Daha geniş bir kitleye hitap etmek bu safhayı birincisinden ayırır. Bu genişleme şirketin diğer şirketlerle rekabete başladığını gösterir. İkinci safhada başarılı şirketler genellikle büyük ölçekli üretimden faydalanmaya başlar ve şirket içi bilgi ve malî kontrol sistemlerini geliştirme yoluna giderler. Ufak bir pazarlama bölümü kurulur.

3) Uyum Sağlayıcı Pazarlama : Bu safhada hızla büyüme nedeni ile yöneticiler organizasyonunun zayıf olması ve sorumluluğun dağılımı ile ilgili çeşitli problemlerle karşılaşır. Mamül yöneticileri yeni pazarlama stratejileri geliştirirler. Bu yöneticilerin enerjik atılımları sonucu bölümde çalışanlar arttırılır, müşteri servisi ve piyasa araştırması için daha büyük bir bütçe yapılır. Bu noktada çok etkin bir haberleşme sistemine ihtiyaç vardır. Önceki

safhalarda pazarlama stratejileri şirketin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanırken bu safhalarda müşterilerin istekleri ön plana geçer. Piyasada doyumun sağlanması gelişmeyi yavaşlatabilir veya rakip kuvvetler piyasa paylarını büyütebilirler. Bu nedenle diğer malların pazar paylarını geliştirmeye yönelik çalışmalar önem kazanır.

4) Çeşitlilik Gösteren Pazarlama : İşletme değişiklik ve çeşitlilik gösterdikçe artan karmaşık işlemlerle başedebilmek için reorganizasyon gereklidir. Pazarlama konusunda da reorganizasyon gerekir. Sorumluluğun dağıtım büyüklüğüne göre her bölüm yarı bağımsız üniteler halinde çalışabilir. Bu safhada en önemli değişiklik pazarlama faaliyetlerinin çok üst düzeyde yer almasıdır. Organizasyon şemasındaki yerine bakılmazsınız bu bölüm diğerlerinin işlevlerini kontrol eder, şirketin kamuoyunda ve müşterilerde iyi bir izlenim yaratması için çalışır.

4. safhada bulunan bir işletme bürokratik bir organizasyon haline gelir. Burada esas nokta yeni fırsatlar arayıp aramamaya veya şirketin büyümesine neden olan doğrultu da devam edip etmemeye karar vermektir.

Petrol Fiyatlarındaki Düşüşün Etkileri

Fiyat düşüşü nedeniyle dünyada petrol stoklarının 90 günlük seviyeden üretim düşmesi sonucu 70 günlüğe inmesi bekleniyor. Fiyatın varil başına 30 dolardan aşağı düşmemesi için alınan tedbirlere rağmen az da olsa fiyatın 25-28 dolara kadar düşme olasılığını ileri sürenler bulunuyor.

Böyle bir düşüşün OPEC ülkeleri ve bunlarla ilgili bankalar için çok büyük malî sıkıntılar getirmesi bekleniyor.

Varil başına 30 dolar fiyatı bile (üretim 6 milyon varil varsayımıyla) Suudî Arabistan' da bütçede 20 milyar dolarlık bir kısıntıyı gerektiriyor.

Kuveyt aynı varsayım ile gelirlerinde 5 milyar dolarlık bir indirim maruz bulunmaktadır. 7 milyarlık kayba maruz bulunan